

Tutkimuskatsaus myönteisten ryhmäsuhteiden edistämiskeinoista

Ennakkoluulot ja syrjintä estävät myönteisten väestösuhteiden kehittymisen ja ihmisten oikeuksien ja tasavertaisten mahdollisuuksien toteutumisen. Tämä katsaus kokoaa yhteen tietoa erilaisista tutkimusnäyttöön perustuvista menetelmistä, joilla voidaan puuttua eri ihmisryhmiin kohdistuviin ennakkoluuloihin.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Lyhyesti ennakkoluuloista.....	6
2.1 Ennakkoluuloihin vaikuttavia tekijöitä	6
2.2 Miten ennakkoluulot ilmenevät?.....	7
2.3 Ennakkoluuloisiin asenteisiin vaikuttaminen	8
3. Tutkimukseen perustuvat keinot ennakkoluuloihin vaikuttamiseen	10
3.1 Yleisesti eri vaikutuskeinojen toimivuudesta.....	10
3.2 Tutkituimmat ja tehokkaimmat vaikutuskeinot.....	11
3.2.1 Ryhmienvälinen kontakti	11
3.2.2 Tiedollinen vaikuttaminen	12
3.3 Muita tapoja edistää ryhmäsuhteita.....	13
3.3.1 Sosiaalinen luokittelu ja identiteetit	13
3.3.2 Ryhmiä koskevat representaatiot.....	14
4. Suosituksia myönteisen ryhmäsuhteiden edistämiseksi.....	16
Lähteet.....	20

Tekijät

Viivi Mäkinen & Emma Nortio
Etnisten suhteiden sosiaalipsykologit (ESSO)
-tutkimusryhmä, Helsingin yliopisto

1. Johdanto

Suomalainen yhteiskunta on monimuotoinen ja yhä enemmän kansainvälistyvä. Eri ihmisryhmiin kohdistuvat ennakkoluulot voivat kuitenkin estää myönteisten väestösuhteiden kehittymisen ja ihmisten oikeuksien ja tasavertaisten mahdollisuuksien toteutumisen. Ennakkoluulot ja syrjintä vaikuttavat paitsi niiden kohteiksi joutuneisiin yksilöihin, myös koko yhteiskuntaan. Kielteiset asenteet ja ennakko-oletukset etnisistä vähemmistöistä, maahanmuuttajista, seksuaalivähemmistöistä tai muista ihmisryhmistä esimerkiksi hankaloittavat näihin ryhmiin kuuluvien ihmisten työllistymistä (Liebkind, Larja, & Brylka, 2016) ja asunnon saamista (Öblom & Antfolk, 2017) sekä tuottavat henkistä pahoinvointia (Castaneda ym., 2015). Ennakkoluulojen seuraukset voivat myös näkyä esimerkiksi vähemmistöjen eristäytymisenä, kielteisinä asenteina syrjivää enemmistöryhmää kohtaan tai vähemmistöjen välisten suhteiden kärjistymisenä (esim. Jasinskaja-Lahti, Mähönen, & Ketokivi, 2012).

Ennakkoluuloisiin asenteisiin puuttuminen on siten tärkeää hyvien ryhmienvälisten suhteiden edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. Lainsäädäntö on tärkeä väestösuhteiden säätelyn ja edistämisen keino, mutta sen vaikutus ennakkoluulojen ilmenemiseen on rajallinen. Vaikka lainsäädännössä kuinka korostettaisiin syrjimättömyyttä ja rajoitettaisiin kielteisten näkemysten ilmaisemista ja levittämistä, ennakkoluuloisuus voi löytää uusia, epäsuorempia ilmenemismuotoja ja näkyä esimerkiksi toiseen ryhmään kuuluvien ihmisten välttelynä tai hienovaraisena pyrkimyksenä estää heidän etujensa toteutuminen.

Tämä katsaus kokoaa yhteen tietoa erilaisista tutkimusnäyttöön perustuvista menetelmistä ja vaikutuskeinoista, joilla voidaan vähentää ennakkoluuloja eri ihmisryhmiä kohtaan. Katsauksen pohjana käytetään keskeisimmistä tutkimustietokannoista systemaattisella haulla¹ koottuja meta-analyysejä ja katsausartikkeleita, jotka käsittelevät interventiotutkimuksia, joissa on pyritty vaikuttamaan suhtautumiseen eri etnisiin, kielellisiin ja uskonnollisiin ryhmiin tai muihin, esimerkiksi kehitysvammaan, sairauteen tai seksuaalisuuteen perustuviin vähemmistöryhmiin. Näiden tutkimusten pohjalta annamme suosituksia erilaisista tutkimukseen perustuvista keinoista myönteisten väestösuhteiden kehittämiseksi.

¹Systemaattinen artikkelihaku toteutettiin Web of Science ja Scopus -tutkimustietokannoista käyttäen hakusanayhdistelmiä, jotka muodostuivat päähakusanasta (esim. ennakkoluulo, stereotypia, syrjintä), toimintaan viittaavasta hakusanasta (esim. vähentää, muuttaa, interventio) sekä artikkelityyppiin liittyvästä hakusanasta (meta-analyysi, systemaattinen katsaus) (ks. Paluck & Green, 2009). Haku rajattiin englanninkielisiin tutkimusartikkeleihin, jotka on julkaistu 1.1.2000–3.5.2020 välisenä aikana. Haku tuotti yhteensä 1018 artikkelia, joista katsaukseen sisällytettiin 86 kriteerit täyttävää artikkelia.

2. Lyhyesti ennakkoluuloista

Ennakkoluulot ovat jonkin ryhmän jäseniin kohdistuvia asenteita, tunteita ja käyttäytymistä, joka suoraan tai epäsuorasti ilmentää kielteisyttä tai vihamielisyyttä kyseistä ihmisryhmää kohtaan (Brown, 2010, 7). Vaikka ennakkoluulotutkimuksissa voidaan käsitellä laajasti eri ryhmiin kohdistuvia käsityksiä, valtaosa tutkimuksista on tehty etnisen ja kulttuurisen moninaisuuden kontekstissa. Käsitteellisesti ennakkoluuloisuus onkin lähellä rasismia, joskin näiden käsitteiden välisestä suhteesta käydään keskustelua. Yhtäältä rasismi voidaan määrittellä yhdeksi ennakkoluuloisuuden muodoksi (Pearson, Dovidio & Gaertner, 2009). Toisaalta rasismi-käsitteen avulla voidaan pureutua sellaisiin yhteiskunnan rakenteellisiin ilmiöihin, jotka ovat ennakkoluulo- tai asennekäsitteen ulottumattomissa, kuten esimerkiksi etninen profilointi (ks. esim. Wetherell & Potter, 1992). Tämä katsaus esittelee tutkimusperustaisia keinoja vaikuttaa ennakkoluuloisiin asenteisiin, joten rakenteellisen syrjinnän ja rasismin kysymykset jäävät tarkastelun ulkopuolelle.

Ennakkoluulot ovat yleistäviä ja jäykkiä suhtautumistapoja ja perustuvat usein stereotyyppiin käsityksiin ja ennako-oletuksiin niiden kohteesta. Jotta ennakkoluuloisiin asenteisiin voitaisiin vaikuttaa, on tärkeää ymmärtää, miten ennakkoluulot muodostuvat ja miten ne ilmenevät. Seuraavaksi käsitellään lyhyesti ennakkoluuloisuuden erilaisia selitysmalleja ja taustatekijöitä sekä ennakkoluuloisiin asenteisiin vaikuttamista sosiaali- ja käyttäytymistieteiden näkökulmasta.

2.1 Ennakkoluuloihin vaikuttavia tekijöitä

Ennakkoluuloisuutta voidaan tarkastella ja selittää joko yksilön tai ryhmienvälisen suhteiden tasolla. Yksilötason selitysmalleista kognitiivinen näkökulma painottuu sosiaaliseen tiedonkäsittelyyn ja näkee ennakkoluulojen syntyvän ihmisten taipumuksesta kategorisoida tietoa heitä ympäröivästä maailmasta ja tukeutua ajattelussaan yleistykseen ja yksinkertaistuksiin. Moraalipsykologinen näkökulma puolestaan korostaa ihmisten arvoja ja moraalikäsitteitä ennakkoluulojen synnyssä, kun taas persoonallisuuskäsitteitä tarkastelee ennakkoluulojen muiden ryhmien dominointiin liittyvien ideologisten asenteiden ja persoonallisuusrakenteiden, kuten autoritaarisuuden kautta.

Näiden selitysmallien ohella ennakkoluulojen muodostumista voidaan pyrkiä ymmärtämään ryhmienvälisen suhteiden ja sosiaalisen identiteetin näkökulmasta. Tällöin ennakkoluuloja pyritään selittämään ihmisten tarpeella nähdä oma ryhmä myönteisessä valossa ja halulla puolustaa oman ryhmän etuja erityisesti silloin, kun eri ryhmien nähdään kilpailevan samoista rajoitetuista resursseista.

Myös monien yksittäisten tekijöiden on todettu lisäävän tai vähentävän eri ryhmiin liittyvää ennakkoluuloisuutta. Esimerkiksi omat aiemmat kokemukset vuorovaikutuksesta muiden ryhmien jäsenten kanssa vaikuttavat ennakkoluuloihin joko hyvässä tai pahassa riippuen siitä, ovatko kokemukset olleet myönteisiä vai kielteisiä. Toisaalta myös muiden ihmisten suhtautumistavalla on väliä ennakkoluulojen muodostumisessa. Läheisten mielipiteet tiettyyn ryhmään kuuluvista ihmisistä, lainsäädännön ja julkisen keskustelun välittämä yhteiskunnan asenneilmapiiri tai median antama kuva vähemmistöryhmistä luovat normeja, jotka vaikuttavat omaan suhtautumistapaan.

Ennakkoluulot ovat jonkin ryhmän jäseniin kohdistuvia asenteita, tunteita ja käyttäytymistä, joka suoraan tai epäsuorasti ilmentää kielteisyyttä tai vihamielisyyttä kyseistä ihmisryhmää kohtaan.

Ennakkoluulot muodostuvat eri tekijöiden ristiinvaikutuksen tuloksena: esimerkiksi perheenjäsenten asenteet voivat erota ystäväpiiriin suhtautumistavasta tai omat kokemukset kohtaamisista toisen ryhmän jäsenten kanssa voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Eri tekijöiden vaikutus ennakkoluuloisiin asenteisiin ei myöskään ole aina suoraviivaista. Esimerkiksi myönteiset kontaktikokemukset ovat usein yleisempiä kuin kielteiset, mutta yksittäinen kielteinen kokemus saattaa vaikuttaa voimakkaammin asenteisiin toista ryhmää kohtaan (esim. Graf, Paolini, & Rubin, 2014).

2.2 Miten ennakkoluulot ilmenevät?

Ennakkoluulot, kuten asenteet ylipäänsä, ilmenevät sekä ajatusten, tunteiden että käyttäytymisen tasolla. Kognitiivisella eli tiedollisella tasolla ennakkoluulot voivat olla esimerkiksi toiseen ryhmään liitettyjä kielteisiä ominaisuuksia, kuten kyseisen ryhmän jäsenten näkeminen tyhminä, aggressiivisina tai epäluotettavina. Ennakkoluulojen tunteisiin liittyvä ulottuvuus puolestaan ilmenee toista ryhmää ja sen jäseniä kohtaan tunnettuina emootioina, kuten vihana tai pelkona, kun taas käyttäytymisen tasolla ennakkoluulot voivat ilmetä esimerkiksi välttelynä, vihapuheena, vahingoittamisena tai äärimmäisessä tapauksessa väkivaltana.

Tunteet, joita tiettyyn ryhmään kohdistetaan ja tavat, joilla ryhmän jäseniä kohdellaan riippuvat siitä, millaisia ominaisuuksia ryhmään ja sen edustajiin liitetään. Stereotyyppien sisältömallin (Fiske, Cuddy, Glick, & Xu, 2002) mukaan toisen ryhmän jäseniä arvioidaan kahden ominaisuuden suhteen: kuinka mukavia ja kyvykkäitä he ovat. Näiden kahden ominaisuuden perusteella eri ryhmät voidaan jaotella neljään eri kategoriaan sen suhteen kuinka hyväntahtoisina tai uhkaavina ryhmä nähdään

sekä kuinka kykeneväisinä tai saamattomina sen jäseniä pidetään. Näiden ominaisuuksien pohjalta luotu stereotypia puolestaan selittää millaisia tunteita ryhmän jäsenet herättävät ja miten näitä ryhmiä kohdellaan (Cuddy, Fiske, & Glick, 2008). Esimerkiksi vanhukset tai erivammaisryhmät koetaan usein hyväntahtoisina, mutta ei kovin kyvykkäinä, joten heihin kohdistuvat stereotypiat ovat usein holhoavia. Nämä ryhmät herättävät sääliä ja sympatiaa, mutta toisaalta heitä ei välttämättä olla valmiita auttamaan kovin aktiivisesti. Niin ikään hyväntahtoisina, mutta kyvykkäinä ihmiset puolestaan näkevät oman ryhmänsä jäsenet sekä läheiset liittolaiset. Näihin ryhmiin kohdistetaan ihailua ja ylpeyden tunnetta ja ryhmän etujen puolesta ollaan valmiita näkemään vaivaa. Sen sijaan ryhmiin, jotka nähdään kyvykkäinä, muttei lämpiminä, kuten esimerkiksi hyvätuloiset, kohdistuu puolestaan kateutta, mutta heihin kohdistuva vastustus on usein passiivisempaa kuin ryhmiin, joita ei nähdä hyväntahtoisina eikä kyvykkäinä. Tällaisiksi ryhmiksi koetaan usein esimerkiksi köyhät, päihteidenkäyttäjät tai asunnottomat, joihin saattaa kohdistua paheksuntaa, inhoa tai vihaa.

Ennakkoluulot voivat myös olla julkilausuttuja tai automaattisia. Julkilausutut eli eksplisiittiset asenteet ovat tietoisia sekä järkeilyyn perustuvia ja sen takia myös hyvin ihmisen itsensä kontrolloitavissa. Julkilausutut asenteet ovat siten usein vallitsevien normien mukaisia tai vaihtoehtoisesti kielteiset asenteet tiettyä ryhmää kohtaan pyritään ilmaisemaan kiertoiteitse. Automaattiset eli implisiittiset asenteet ovat puolestaan tunteisiin perustuvia, nopeasti muodostuvia ja osin tiedostamattomia, minkä vuoksi ne ovat vaikeasti kontrolloitavia. Vaikka ihminen tietoisesti pitäisi toiseen ryhmään kohdistuvia ennakkoluuloja väärinä, nopeasti tunnetasolla syntyvät oletukset ryhmän jäsenis-

tä voivat vaikuttaa huomaamatta hänen toimintaansa. Esimerkiksi opinto-ohjaaja saattaa ohjata maahanmuuttajataustaisia oppilaita tietylle urapolulle tiedostamatta sitä, missä määrin hänen toimintansa perustuu ennako-oletuksiin oppilaiden taustasta (ks. esim. Kurki, 2018).

2.3 Ennakkoluuloisiin asenteisiin vaikuttaminen

Taipumus jaotella ihmisiä ”meihin” ja ”muihin” ja liittää myönteisiä piirteitä omaan ryhmään muiden ryhmien kustannuksella on hyvin automaattista, mikä voi toisinaan johtaa virheelliseen käsitykseen siitä, että ennakkoluulot ovat niin luonnollisia, sisäsyntyisiä ja syvälle juurtuneita, ettei niihin voi vaikuttaa. Asteet eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan mielipiteet ja ennakkokäsitykset muihin ryhmiin kuuluvista ihmisistä voivat muuttua esimerkiksi uusien kokemusten tai normien myötä. Myönteisten ryhmienvälisen asenteiden muodostumista voidaan tukea myös interventioilla, jotka pyrkivät vähentämään ennakkoluuloja hyödyntäen erilaisia vaikutuskeinoja.

Ennakkoluulojen vähentämiseen pyrkiviä sosiaali- ja käyttäytymistieteellisiä interventiota on useita ja ne voidaan jaotella erilaisiin ryhmiin muun muassa niiden taustalla olevan teoreettisen vaikutusmekanismin tai käytettyjen vaikutuskeinojen perusteella (Beelmann & Heinemann, 2014). Esimerkiksi Aboud ja Levy (2000) esittävät kolme kategorialuokkaa, joihin interventiot voidaan jakaa niiden taustateorian perusteella. He erottavat yhtenä kategoriana ryhmienväliseen kontaktiin perustuvat interventiot, joissa ennakkoluulojen vähentämiseen pyritään eri ryhmiin kuuluvien ihmisten kohtaamisen ja vuorovaikutuksen kautta. Toisena kategoriana he esittävät sosialisointiin ja sosiaaliseen oppimiseen liittyvät interventiot, joissa ennakkoluuloihin pyritään vaikuttamaan lisäämällä tietoa ennakkoluulojen kohteena olevista ryhmistä tai yleisesti ennakkoluuloisista asenteista. Kolmantena kategoriana he erottavat interventiot, joissa ennakkoluuloihin

pyritään vaikuttamaan tukemalla sosiokognitiivisten kykyjen kehittymistä, kuten kykyä asettua toisen ryhmän jäsenen asemaan tai vaikuttamalla siihen, miten sosiaalisia kategorioita muodostetaan.

Paluck ja Green (2009) puolestaan jaottelevat interventiot niiden lähestymistavan mukaan interventioihin, joiden käyttämät vaikutuskeinot liittyvät ryhmienvälisiin suhteisiin ja interventioihin, jotka pyrkivät vaikuttamaan yksilön sisäisiin tekijöihin, kuten tunteisiin ja ajatteluun. Ryhmienvälisen lähestymistavan mukaisesti interventioiksi voidaan lukea esimerkiksi edellä mainitut ryhmienvälisiä kontakteja hyödyntävät toimenpiteet sekä erilaiset sosiaaliseen identiteettiin ja luokitteluun liittyvät vaikutuskeinot. Sosiaaliseen identiteettiin ja luokitteluun perustuvia vaikutuskeinoja käyttävät interventiot pyrkivät ryhmäjäsenyyksien uudelleen määrittelyyn esimerkiksi korostamalla yksilön omaa identiteettiä ryhmäidentiteetin sijaan tai vahvistamalla kokemusta siitä, että oman ja ulkoryhmien jäsenet muodostavat yhdessä kolmannen, kaksi alkuperäistä ryhmää sisältävän ryhmän (ks. osio 3.3.1). Toisen lähestymistavan mukaiset vaikutuskeinot kohdistuvat puolestaan enemmän yksilöön itseensä. Ne liittyvät usein erilaisiin tiedollisen vaikuttamisen keinoihin, joilla pyritään ennakkoluulojen vähenemiseen esimerkiksi lisäämällä tietoa ennakkoluulojen kohteena olevista ryhmistä tai vaikuttamalla koettuihin sosiaalisiin normeihin. Esimerkiksi ennakkoluulojen ja rasismien vastaisilla mainoskampanjoilla voidaan luoda myönteisiä normeja tai häivyttää kielteisiä normeja osoittamalla, etteivät ennakkoluuloiset asenteet ole yleisiä tai hyväksyttäviä yksilön omassa viiteryhmässä. Yksilön asenteisiin kohdistuvat interventiot voivat myös käyttää tekniikoita, joissa kielteisiä asenteita haastetaan pyytämällä ihmistä perustelemaan omat ennakkoluulonsa tai asetetaan hänet itse kokemaan ennakkoluulojen seuraamukset omalla kohdallaan.

3. Tutkimukseen perustuvat keinot ennakkoluuloihin vaikuttamiseen

Eri vaikutuskeinojen ja interventiomenetelmien vaikuttavuutta tutkitaan luotettavimmin kokeellisilla tutkimusasetelmilla, joka on toteutettu joko tutkimuslaboratoriossa satunnaistettuna ja kontrolloituna kokeena tai kenttäkokeena luonnollisissa olosuhteissa esimerkiksi kouluissa tai työpaikoilla. Laboratoriokokeen etuna on tutkimustilanteen kontrolloitavuus, jolloin voidaan varmistua siitä, että havaittu vaikutus johtuu vain ja ainoastaan käytetystä interventiomenetelmästä. Laboratoriokokeiden rajoitteena on kuitenkin niiden heikompi yleistettävyyys luonnollisissa oloissa tapahtuviin tilanteisiin. Kenttäkokeisiin sen sijaan voivat vaikuttaa monet eri tekijät, joita kaikkia ei voida tutkimuksessa ottaa huomioon tai kontrolloida. Esimerkiksi kouluissa toteutettavissa interventioissa tutkimustulokseen voivat vaikuttaa oppilaaksiottoalueen demografiset tekijät, koulun asenneilmapiiri, oppilaiden väliset suhteet tai aikaisemmat kouluissa toteutetut interventio-ohjelmat. Lisäksi kenttäkokeissa ei aina pystytä satunnaistamaan henkilöitä koe- ja kontrolliryhmiin vaan tämä ryhmäjako tehdään olemassa olevista ryhmistä (koululuokat, tiimit, osastot jne.), mikä tekee koe- ja kontrolliryhmistä lähtökohtaisesti erilaisia.

Seuraavaksi käsitellään aikaisemmissa tutkimuskatsauksissa toimiviksi todettuja keinoja ennakkoluuloisten asenteiden vähentämiseksi. Kokonaiskuvan luomiseksi ensin tarkastellaan vaikutuskeinojen toimivuutta yleisesti, jonka jälkeen keskitytään tarkemmin ryhmienväliseen kontaktiin ja tiedollisen vaikuttamisen keinoihin, jotka nousevat tutkimuskirjallisuudesta esiin vaikuttavimpina keinoina vähentää ryhmienvälisiä ennakkoluuloja. Lopuksi nostetaan esiin myös muita vaikutuskeinoja, jotka ovat tutkimuksissa osoittautuneet toimiviksi tavoiksi vaikuttaa ennakkoluuloihin eri ryhmiä kohtaan, mutta joista ei ole vielä saatavilla yhtä laajaa

meta-analyttistä tutkimustietoa kuin esimerkiksi ryhmienvälisestä kontaktista.

3.1 Yleisesti eri vaikutuskeinojen toimivuudesta

Laajoissa tutkimuskatsauksissa, jotka vertailevat ryhmienvälisiin ennakkoluuloihin kohdistuvien interventiotutkimusten käyttämiä vaikutuskeinoja, huomio kiinnittyy erityisesti kahteen tekijään: vaikutuskeinojen kohdentamiseen eli siihen, millaisiin ennakkoluuloihin voidaan parhaiten vaikuttaa ja keihin interventioilla on eniten vaikutusta, sekä interventioiden suunnitteluun liittyviin tekijöihin eli siihen, mikä interventioissa edesauttaa ennakkoluuloihin asenteisiin vaikuttamista.

Kuten edellä kerrottiin, eri ihmisryhmiin kohdistuu erilaisia ennakkoluuloja ja tämän seurauksena tiettyihin ryhmiin kohdistuviin ennakkoluuloihin voi usein olla vaikeampi vaikuttaa kuin toisiin. Esimerkiksi on helpompaa vaikuttaa kielteisiin asenteisiin kehitysvammaisia ja iäkkäitä kohtaan kuin etnisiin vähemmistöihin liittyviin ennakkoluuloihin (Beelmann & Heinemann, 2014). Nämä erot voivat osittain selittyä sillä, että stereotyyppien sisältömallin (Fiske ym., 2002) mukaisesti näihin ryhmiin liitetään usein erilaisia tunteita. Siinä, missä tutkimusten mukaan iäkkäät ja eri vammaisryhmät nähdään usein hyvántahtoisina, mutta heikkoina ja sääliä herättävinä, etnisiä vähemmistöjä kohtaan koetut tunteet voivat olla selkeämmin kielteisiä ja vastustus näiden ryhmien etuja kohtaan intensiivisempää. Lisäksi ennakkoluulot toisia ryhmiä kohtaan ovat sosiaalisesti vähemmän paheksuttavia kuin toisia ryhmiä kohtaan (Crandall, Eshleman & O'Brien, 2002), mikä myös selittää sen, miksi vaikeasti stigmatisoituihin ryhmiin liitettäviin ennakkoluuloihin on vaikeampaa puuttua.

Ryhmienvälisiin ennakkoluuloihin liittyviin tunteisiin sekä käyttäytymiseen on interventioiden avulla yleisesti vaikeampi vaikuttaa, kuin asenteiden kognitiiviseen puoleen (Beelmann & Heinemann, 2014). Huomionarvoista kuitenkin on, että ennakkoluulojen tunteisiin liittyvä ulottuvuus selittää syrjivää käyttäytymistä huomattavasti enemmän kuin ennakkoluuloiset uskomukset ja stereotyyppiat muista ryhmistä (Talaska, Fiske & Chaiken, 2008). Ennakkoluuloisiin tunteisiin vaikuttaminen on siten tärkeää huomioida kestävä asennemuutoksen aikaansaamiseksi, sillä vaikka tiedollisella tasolla käsitys ennakkoluulojen kohteesta muuttuisi, automaattisesti ja nopeasti syntyvät tunteet toisen ryhmän jäsenistä voivat pysyä muuttumattomina.

Intervention kohteena olevien ennakkoluulojen ohella merkitystä on myös intervention kohderyhmään liittyvillä tekijöillä, kuten osallistujien demografisilla tekijöillä. Esimerkiksi interventioissa, jotka pyrkivät vähentämään ikääntyneisiin kohdistuvia ennakkoluuloja intervention vaikutus on usein voimakkaampaa naisilla sekä nuorilla tai nuorilla aikuisilla (Burnes ym., 2019). Myös interventioon osallistuvien sosiaalinen asema voi vaikuttaa intervention toimivuuteen. Erityisesti lasten ja nuorten parissa toteutetuissa interventioissa etniseen enemmistöön kuuluvien asenteisiin etnisiä vähemmistöryhmiä kohtaan voidaan vaikuttaa enemmän kuin etniseen vähemmistöön kuuluvien asenteisiin enemmistöryhmää kohtaan (Ülger, Dette-Hagenmeyer, Reichle & Gaertner, 2018).

3.2 Tutkituimmat ja tehokkaimmat vaikutuskeinot

Tätä tutkimuskatsausta varten läpikäyty meta-analyysit ja katsausartikkelit nostavat selkeästi tehokkaimmiksi vaikutuskeinoiksi ryhmienvälisen kontaktin sekä erilaiset tiedollisen vaikuttamisen keinot. Nämä kaksi tapaa vaikuttaa ennakkoluuloisiin asenteisiin ovat myös eri vaikutuskeinoista eniten tutkittuja.

3.2.1 Ryhmienvälinen kontakti

Ryhmäsuhteisiin liittyviä asenteita tutkittaessa on havaittu, että ihmiset, joilla on hyviä kokemuksia vuorovaikutuksesta toisten ryhmien kanssa, myös suhtautuvat myönteisemmin näiden ryhmien jäseniin. Tämä mekanismi tunnetaan tutkimuskirjallisuudessa kontaktihypoteesina (Allport, 1954), jonka mukaan eri ryhmien jäsenten välinen myönteinen kontakti vaikuttaa myönteisesti asenteisiin toista ryhmää kohtaan. Ryhmienvälisen kontaktin saama empiirinen tuki on laajaa (Pettigrew & Tropp, 2006; 2008), ja sen on osoitettu toimivan hyvin erilaisissa

konteksteissa, kuten esimerkiksi Lähi-idän kaltaisissa hyvin konfliktierkissä olosuhteissa (Lemmer & Wagner, 2015), erilaisissa kohderyhmissä, kuten eri kansallisuuksien parissa, sekä eri ikä- ja sukupuoliryhmissä (Pettigrew, Tropp, Wagner & Christ, 2011). Kontaktin on osoitettu myös toimivan sekä enemmistöön että vähemmistöön kuuluvien keskuudessa, vaikkakin kontaktin vaikutus enemmistöryhmään kuuluvien asenteisiin on huomattavasti tutkitumpaa ja on osoittautunut meta-analyysissä vaikutukseltaan voimakkaammaksi (Lemmer & Wagner, 2015). Yksittäisten tutkimusten osalta tutkimusnäyttöä on jonkin verran myös siitä, että kontaktin avulla voitaisiin vaikuttaa erityisesti hyvin ennakkoluuloisten ihmisten asenteisiin (Hodson & Hewstone, 2013).

Parhaiten ryhmienvälinen kontakti toimii silloin, kun vuorovaikutus on vapaaehtoista, ryhmien jäsenet ovat tasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden, heillä on mahdollisuus muodostaa läheinen yhteys ja ystävystyä toistensa kanssa, ja heillä on yhteisiä tavoitteita, joiden saavuttamiseksi he tekevät yhteistyötä keskenään. Lisäksi myös laajempi institutionaalinen tuki ryhmienväliselle vuorovaikutukselle edistää kontaktin myönteisiä vaikutuksia. Tällaista tukea voi edustaa esimerkiksi työnantajan syrjintää torjuvat toimet työpaikoilla, oppilaiden ryhmäytymistä edistävät keinot kouluissa, tai naapurustoille ja asuinyhteisölle suunnatut yhteisölliset tapahtumat. Laajemmassa mielessä institutionaalinen tuki voidaan nähdä myös esimerkiksi ryhmienväliseen kontaktiin kannustavina yhteiskunnallisina normeina.

Ryhmienvälisiä kontakteja hyödyntävät vaikutuskeinot voivat perustua joko kasvokkain tapahtuvaan kohtaamiseen toisen ryhmän jäsenen kanssa tai välitteiseen vuorovaikutustilanteeseen, jossa kontakti tapahtuu esimerkiksi netin keskusteluryhmien kautta (esim. White ym., 2019) tai simuloitusti hyödyntäen esimerkiksi virtuaalitodellisuutta tai videopelejä (esim. Breves, 2020). Kasvokkain tapahtuvan kontaktin ohella empiiristä näyttöä on myös niin kutsutun epäsuoran kontaktin vaikuttavuudesta, vaikkakaan niiden teho ei yleensä ole yhtä voimakas kuin suoran kontaktin (Lemmer & Wagner, 2015). Epäsuora kontakti kattaa erilaisia vaikutuskeinoja, joissa ryhmienvälinen kontakti tapahtuu ilman varsinaista henkilökohtaista kontaktia esimerkiksi havainnoimalla oman sisäryhmän jäsenen ja toiseen ryhmään kuuluvan jäsenen välistä vuorovaikutustilannetta. Tällainen kontakti toimii esimerkiksi tv-sarjojen, elokuvien tai kirjojen kautta. Havainnoinnin ohella myös pelkkä tieto siitä, että omilla ystävillä tai omaan sisäryhmään kuuluvilla ihmisillä ylipäänsä on toiseen ryhmään kuuluvia ystäviä vähentää ennakkoluuloja

Mittavaan tutkimusnäyttöön perustuen ryhmienvälistä kontaktia voidaan pitää yhtenä toimivimmista keinoista vaikuttaa ennakkoluuloisiin asenteisiin.

kyseistä ryhmää kohtaan (Zhou, Page-Gould, Aron, Moyer & Hewstone, 2019). Epäsuora kontakti voi myös olla kuviteltua kontaktia, jossa osallistujaa pyydetään mielikuvituksen avulla luomaan myönteinen tilanne, jossa hän kohtaa toiseen ryhmään kuuluvan ihmisen (Crisp, Miles & Husnu, 2014).

Mittavaan tutkimusnäyttöön perustuen ryhmienvälistä kontaktia pidetään yhtenä toimivimmista keinoista vaikuttaa ennakkoluuloisiin asenteisiin. Ryhmienvälisiin kohtaamisiin liittyy kuitenkin monenlaisia tunteita ja odotuksia, jotka vaikuttavat vuorovaikutustilanteen taustalla tai voivat kokonaan estää kontaktiin hakeutumisen. Esimerkiksi sekä enemmistö- että vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten on todettu usein etukäteen suhtautuvan kontaktiin kielteisesti ja odottavan tilanteen menevän huonosti (esim. Mallet, Wilson & Gilbert, 2008). Tämä voi johtua siitä, että toisesta ryhmästä ei välttämättä tiedetä paljoakaan ennen tapaamista, jolloin odotukset perustuvat kielteisiin stereotyyppioihin tai ajatukseen siitä, että toisen ryhmän jäsenet eroavat merkittävästi oman ryhmän jäsenistä. Usein voikin olla tarpeellista kiinnittää itse kontaktitilanteen ohella huomiota myös siihen, miten osapuolten kiinnostusta ja valmiutta ryhmienväliseen kontaktiin voitaisiin lisätä. Esimerkiksi epäsuoran kontaktin menetelmät, joiden vaikutus perustuu usein kontaktiin liittyvien kielteisten tunteiden vähentämiseen (Vezzali, ym. 2014), voivat olla keskeisessä asemassa lisäämässä valmiutta toisen ryhmän jäsenten kohtaamiseen kasvokkain tapahtuvassa tilanteessa. Lisäksi erilaiset tiedollisen vaikuttamisen keinot voivat lieventää kontaktia kohtaan tunnettua kielteisyyttä. Esimerkiksi Mallet ja muut (2008) esittävät, että kontaktin lisäämiseksi ihmisiä tulisi muistuttaa siitä, kuinka heillä todennäköisesti on odotuksiaan enemmän yhteistä toisen ryhmän jäsenten kanssa.

3.2.2 Tiedollinen vaikuttaminen

Tiedolliseksi vaikuttamiseksi voidaan lukea sellaiset vaikutuskeinot, joissa ennakkoluulojen purkamiseen pyritään tietoa lisäämällä tai kriittiseen pohdintaan ohjaamalla. Tällaisia vaikutuskeinoja ovat esimerkiksi sellaisen informaation jakaminen, joka pyrkii korjaamaan

tiedonpuutteesta johtuvia väärinkäsityksiä tai koulutukset, jotka pyrkivät kehittämään empatiaa ja roolinottokykyä tai kykyä käsitellä omia ennakoasenteita (ks. esim., Aboud ym., 2012).

Tiedon lisäämiseen perustuvat interventiot perustuvat ajatukseen siitä, että ennakkoluulot kumpuavat virheellisestä tai rajallisesta tiedosta. Esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsiviin kohdistuneita ennakkoluuloja on pyritty vähentämään erilaisilla tiedotuskampanjoilla, jotka keskittyvät oikomaan väärinkäsityksiä ja myyttejä liittyen vaikkapa masennukseen tai skitsofreniaan (Thornicroft ym., 2016). Tällaisten median kautta toteutettujen, laajalle yleisölle suunnattujen tiedotuskampanjoiden vaikutuksen tutkiminen ei ole yksinkertaista. Asenteiden mittaaminen väestötasolla ennen ja jälkeen kampanjan vaatii rahallisia resursseja ja koe- ja kontrolliryhmien erottaminen on vaikeaa, ellei mahdotonta. Australiassa onnistuttiin kuitenkin tutkimaan masennukseen liittyvän tiedotuskampanjan vaikuttavuutta väestötasolla kerättyjen kyselytutkimusten avulla. Sellaisilla alueilla, joilla kampanja toteutettiin, tietoisuus masennuksesta lisääntyi ja asenteet masennusta kohtaan paranivat enemmän kuin alueilla, joilla kampanjaa ei järjestetty (Jorm, Christensen & Griffi, 2005). Mielenterveyden ongelmiin liittyvissä ennakkoluuloissa, tiedon lisäämisen voi toisinaan olla jopa kontaktia tehokkaampi vaikutuskeino, joskaan sillä ei välttämättä saada aikaan pitkäkestoisia muutoksia (Thornicroft ym. 2016). Tämä pätee ainakin opiskelijoiden (Thornicroft ym. 2016) ja eri ammattiryhmien (esim. opettajat, sosiaalityöntekijät) parissa tehtyihin tutkimuksiin (Lautenbach & Heyder, 2019; Lindsay ym., 2019). Toisaalta etnisiin ryhmiin kohdistuvien ennakkoluulojen osalta pelkkä tiedon lisääminen ei tutkimusten mukaan ole yhtä tehokas vaikutuskeino ja yksinkertaistettulla tavalla esitetty tieto voi päinvastoin voimistaa ennakkoluuloja esimerkiksi korostamalla olemassa olevia stereotyyppioita (Stephan & Stephan 2001). On siis tärkeää, että tiedon lisäämiseen pyrkivät vaikutuskeinot kohdistetaan ensisijaisesti sellaisiin ennakkoluuloihin, jotka kumpuavat enemmän tietämättömyydestä kuin esimerkiksi ryhmienvälisistä valtasuhteista tai historiallisista konflikteista ryhmien välillä.

Toinen tiedolliseen vaikuttamiseen perustuva interventiotyyppi on kriittiseen pohdintaan kannustaminen. Tällaisissa interventioissa ei ole kyse pelkästään yksisuuntaisesta tiedon jakamisesta, vaan reflektiivisestä prosessista, jonka oleellinen osa on tarkastella omia uskomuksia, asenteita ja käsityksiä (Walton, Priest, Palasides 2013). Usein pohdintaan kannustavissa koulutuksissa korostetaan myös ennakkoluulojen ja rasmin yhteiskunnallista ja historiallista ulottuvuutta (Lynch ym., 2017; Okoye-Johnson, 2011). Etuoikeuksiin ja valkoisuuteen liittyvät aiheet ovat tyypillisiä tällaisissa koulutuksissa.

Koulutuksen mainitaan usein olevan yksi vaikuttavimmista keinoista vähentää ennakkoluuloisuutta, mutta tutkimuskatsausten perusteella ei voi varmasti sanoa, mihin sen avulla voidaan lopulta vaikuttaa ja kuinka pitkäkestoisia vaikutukset ovat. Epävarmuus johtuu pitkälti siitä, että tutkimuskenttä on laaja ja moninainen ja tutkimusasetelmat sekä tulosten raportointikäytännöt ovat usein puutteellisia. Vaikuttaa siltä, että koulutuksen avulla voidaan lisätä tietoa ja tietoisuutta monikulttuurisuudesta ja ennakkoluuloista, mutta tunteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen on huomattavasti vaikeampaa. Tämä tulos on saatu niin lasten (Beelmann & Heinemann, 2014) kuin aikuistenkin (Alhejji ym. 2016; Bezrukova ym., 2016) parissa tehdyissä tutkimuksissa.

Monissa katsausartikkeleissa yhdistelmä kontaktia ja tiedollista vaikuttamista on todettu tehokkaimmaksi tavaksi vähentää ryhmienvälisiä ennakkoluuloja. Esimerkiksi kouluissa toteutetut paneelikeskustelut, joissa keskustelijoina oli myös vähemmistöjen edustajia, vähentävät tutkitusti kielteisiä ryhmienvälisiä asenteita.

3.3 Muita tapoja edistää ryhmäsuhteita

Edellä esittelimme tähän katsaukseen kerätyn meta-analyttisen tutkimustiedon perusteella tehokkaimpia keinoja myönteisten ryhmäsuhteiden edistämiseksi. Katsauksen pohjana käytetyn materiaalin ulkopuolelle jäi kuitenkin erilaisia vaikutuskeinoja ja -menetelmiä, joista haluamme nostaa esiin sosiaalipsykologisia ryhmäsuhteiden edistämiskeinoja, jotka perustuvat sosiaalisten identiteettien ja ryhmiä koskevien representaatioiden huomioimiselle. Vaikka näistä ryhmäsuhteiden edistämistavoista on tehty paljon tutkimusta, ei niiden vaikutuksista tietääksemme ole tehty kattavia meta-analyysseja eikä niiden vaikuttavuudesta ole siten vielä tällä hetkellä yhtä vahvaa näyttöä kuin kontaktiin ja tiedolliseen vaikuttamiseen perustuvista toimenpiteistä.

3.3.1 Sosiaalinen luokittelu ja identiteetit

Monet tässä katsauksessa läpikäydyistä tutkimusartikkeleista mainitsevat sosiaalisiin identiteetteihin ja kategorioihin perustuvat interventiot lupaavina keinoina vähentää ennakkoluuloisuutta, mutta näistä teoreettisista lähtökohdista tehdyn tutkimuksen vaikutusta ennakkoluuloihin ei ole vielä tarkasteltu laajemmin. Sosiaalisilla identiteeteillä ja luokitteluprosesseilla on kuitenkin todettu olevan merkittävä rooli ennakkoluuloisten asenteiden muodostumisessa (Reynolds, Subasic, Batalha & Jones, 2017), joten seuraavaksi pohdimme, millaisia keinoja sosiaalisen identiteetin lähestymistapa antaa ennakkoluulojen vähentämiseksi.

Kuten osiossa 2.1 toteamme, ihmisillä on taipumus hahmottaa maailma sosiaalisten kategorioiden avulla ja arvottaa näitä kategorioita sen perusteella, samaistuuko niihin itse vai ei. Sellaiset ryhmät, joihin yksilö katsoo itse kuuluvansa, ovat tärkeitä itsetunnon ja minäkuvan lähteitä, joten pyrimme näkemään ne myönteisessä valossa. Koska määrittelemme sosiaalisia identiteettejä vertaamalla omia ryhmiämme muihin ja koska pyrimme erottamaan itselle tärkeät ryhmät positiivisesti, voi ryhmien välinen vertailu johtaa ennakkoluuloihin ja syrjintään.

Kun ennakkoluuloisuutta pyritään vähentämään sosiaalisten identiteettien kautta, kiinnitetään huomiota siihen, miten rajat ryhmien välillä määritellään ja kuinka helppoa liikkuminen ryhmien välillä on. Esimerkiksi kansallista identiteettiä voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, kuinka helppoa erilaisista taustoista tulevien ihmisten on samaistua siihen ja toisaalta siihen, missä määrin on mahdollista liikkua vaikkapa maahanmuuttajan kategoriasta suomalaisen kategoriaan.

Sosiaaliseen luokitteluun perustuvan tutkimuksen perusteella voidaan erottaa kaksi tapaa vähentää ryhmienvälisiä ennakkoluuloja: kategorioiden häivyttäminen (decategorization), uudelleenluokittelu (recategorization). Kategorioiden häivyttämisessä ryhmän jäsenten yksilöllisyyttä korostetaan ryhmän jäsenyyden sijaan. Uudelleen luokittelussa pyritään löytämään jokin yhteinen identiteetti, johon kahden eri ryhmän jäsenet voivat samaistua. Kategorioiden häivyttämisen vaikutuksesta ennakkoluuloisuuteen on ristiriitaisia tuloksia, mutta uudelleenluokittelu on todettu lupaavaksi tavaksi vähentää ennakkoluuloisuutta (Paluck & Green 2009) kunhan ihmisten olemassa olevat sosiaaliset identiteetit tunnustetaan ja hyväksytään (Dovidio, Gaertner & Saguy, 2009).

Yhteisen sisäryhmäidentiteetin merkitys ryhmienvälisille suhteille on huomattu monissa tutkimuksissa, joista useimmat on tehty Yhdys-

valloissa yliopistokontekstissa. On esimerkiksi huomattu, että enemmistöä edustavien opiskelijoiden asenteet vähemmistöä kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi, kun enemmistölle ja vähemmistölle yhteistä yliopistoidentiteettiä korostettiin (Dovidio, Gaertner, Shnabel, Saguy & Johnson, 2010).

Sosiaalisen identiteetin lähestymistapa tarjoaa teoreettisen perustan esimerkiksi ennakkoluulojen vähentämiseen tähtääville mediakampanjoille. Väestösuhteita on sen mukaan mahdollista edistää tuomalla esiin yhteisiä, etniset ryhmäraajat rikkovia identiteettejä ja vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä niiden edustajina.

3.3.2 Ryhmiä koskevat representaatiot

Ryhmienväliset asenteet rakentuvat yksilön ja sosiaalisen kontekstin vuorovaikutuksessa. Niin yhteiskunnalliset kuin arkisetkin keskustelut vähemmistöryhmistä, ryhmien välisistä rajoista ja ryhmäsuhteista ilmentävät ja tuottavat jaettuja käsityksiä meistä ja muista. Se, millaisia käsityksiä etnisiin ja kulttuurisiin ryhmäsuhteisiin yhteiskunnassa liitetään, luo puitteet yksilötason asenteiden muodostumiselle (Sibley, Liu & Kirkwood, 2006).

Representaatiolla viitataan kielellisiin tapoihin esittää sosiaalista maailmaa. Käsitteen avulla voidaan siis tarkastella sitä, miten erilaisia kuvauksia ihmisistä ja tapahtumista tuotetaan ja sitä, mitä näillä kuvauksilla saadaan aikaiseksi (esim. Hall, 1997). Ryhmienvälisten suhteiden ja ennakkoluuloisuuden vähentämisen näkökulmasta voidaan tarkastella vaikkapa sitä, miten ”maahanmuuttaja” sosiaalisena kategoriana rakennetaan julkisissa keskusteluissa tai sitä, minkälaisen kuvaston kautta suomalaisuutta esitetään. Ruskeat tytöt –media on hyvä esimerkki representaation muuttamiseen pyrkivästä toiminnasta, joka onnistui aloittamaan yhteiskunnallisen, kriittisen keskustelun ulossulkevasta, valkoisille varatusta suomalaisuudesta ja pyrkii luomaan sille vaihtoehtoa. Tällainen keskustelu raivaa tilaa aiemmin marginaalissa olleille näkökulmille, argumenteille ja merkityksille ja mahdollistaa aihepiirin aiempaa monisyisemmän käsittelyn. Vastaavanlaista keskustelua on sittemmin noussut esiin myös

esimerkiksi Black Lives Matter –liikkeen myötä.

Ymmärrys ryhmienvälisen asenteiden sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta voi selittää sitä, miksi asenteiden muuttaminen on hidasta tai lyhytkestoista. Sosiaalisten ilmiöiden merkityksistä käydään jatkuvaa neuvottelua, mikä tarkoittaa sitä, että samalle ilmiölle voidaan antaa eri merkityksiä, jolloin niitä myös arvioidaan eri tavoin. Hollannissa tehty tutkimus osoitti, että kun maahanmuutto esitettiin ei-vapaaehtoisena pakolaisuutena, ihmiset kannattivat monikulttuurisuutta enemmän kuin jos puhuttiin vapaaehtoisesti maahan muuttaneista ihmisistä (Verkuyten, 2005.) On viitteitä myös siitä, että tarkasti rajattuihin, neuvottelun alla oleviin ilmiöihin kohdistuviin asenteisiin on helpompi vaikuttaa kuin vakiintuneisiin, yleisen tason asenteisiin. Uudessa-Seelannissa tehty tutkimus osoitti, että asenteet vähemmistön positiivista erityiskohtelua kohtaan vaihtelivat siihen liitettyjen merkitysten mukaan. Kun positiivinen erityiskohtelu esitettiin kolonialismista juontuvan epätasa-arvon korjaamisena, sitä kannatettiin vähemmän kuin silloin, kun se esitettiin kulttuurien välisen kumppanuuden näkökulmasta. Samalla kuitenkin osallistujien asenteet yleisemmin tasa-arvoa kohtaan pysyivät muuttumattomina (Sibley, Liu & Kirkwood, 2006.).

On tärkeää huomata, että vaikka tutkimus- ja yhteiskunnallisissa keskusteluissa usein korostuvat enemmistön vähemmistöjä koskevat representaatiot, ryhmienvälisiä suhteita koskevia representaatioita on sekä enemmistö- että vähemmistöryhmillä. Tutkijat ovat nostaneet esille esimerkiksi vähemmistöryhmien uhri-identiteettiin liittyviä prosesseja, jotka voivat paitsi kärjistää ryhmien välisiä suhteita, myös tarjota väylän epäoikeudenmukaisuuksien korjaamiseksi (Vollhardt, 2015). Ennakkoluuloisuuden vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä tulisi rakentaa ja toteuttaa niin, että jaetut representaatiot huomioidaan. Tämä tarkoittaa sitä, että usein itsestään selvinä pidettyjä oletuksia ryhmistä ja niiden jäsenistä pyritään tunnistamaan ja tarpeen tullen purkamaan. Tässä työssä on erityisen tärkeää huomioida representaatioiden kohteena olevien ihmisten näkemykset ja kokemukset.

4. Suosituksia myönteisen ryhmäsuhteiden edistämiseksi

Tässä raportissa tarkasteltiin laajojen tutkimuskatsausten pohjalta ryhmäsuhteiden tutkimuksen esiin nostamia keinoja vähentää ennakkoluuloja. Käytännössä lähes kaikilla ihmisillä on eriasteisia ennakkoluuloja muihin ihmisryhmiin kuuluvia kohtaan ja nämä ennakkoluulot voivat olla osin tiedostamattomia. Ennakkoluuloisten asenteiden näkökulmasta myönteisten väestösuhteiden edistämässä on tärkeää tiedostaa myös se, etteivät kaikki ennakkoluulot tule esiin esimerkiksi avoimena rasistisena toimintana, vaan ennakkoluulot voivat ilmetä myös hyvin hienovaraisina eleinä ja tuntemuksina esimerkiksi välttelyä ja toisen ryhmän jäsenten lähellä tunnettuna epämuksuutena.

Ennakkoluuloihin on tärkeää puuttua, silloin kun niiden seurauksena ihmiset asetetaan eriarvoiseen asemaan tai kun niiden avulla oikeutetaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta. On kuitenkin syytä muistaa, että asenteet eivät yksin luo syrjivää yhteiskuntaa, vaan ne ovat yksi tekijä monimutkaisessa kokonaisuudessa, joka koostuu yksilöiden, ryhmien ja rakenteellisen tason ilmiöistä. Ennakkoluulot voivat esimerkiksi kertoa rakenteellisesta epätasa-arvosta tai lisätä sitä. Myönteisten väestösuhteiden luomiseksi onkin tärkeää suunnitella eri tasoilla toteutettavia toimenpiteitä.

Kuten tässä katsauksessa on tuotu esiin, ryhmäsuhteiden kontaktiin sekä tiedolliseen vaikuttamiseen perustuvat menetelmät ovat meta-analyttisissä tutkimuksissa saaneet eniten tukea väestösuhteita edistävinä vaikutuskeinoina. Seuraavaksi esitetään keskeisimpiä tutkimuksesta nousevia suosituksia näiden menetelmien hyödyntämiseen sekä nostetaan esiin huomioita siitä, millaisiin asioihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota suunniteltaessa ja toteutettaessa erilaisia toimenpideohjelmia.

Myönteisten väestösuhteiden luomiseksi on tärkeää suunnitella eri tasoilla toteutettavia toimenpiteitä.

Suosituksia ryhmienvälistä kontaktia hyödyntäville toimenpiteille

- Ryhmienväliseen kontaktiin perustuvilla toimenpiteillä pyritään vuorovaikutuksen syntymiseen eri ryhmiin kuuluvien ihmisten välille. Tällaiset toimenpiteet voiva olla esimerkiksi erilaisten ihmisten tuomista yhteen asukasyhteisöjen tapahtumissa tai urheiluseurojen toiminnassa.

- On tärkeää huomioida, että pelkästään tarjoamalla mahdollisuus ryhmienväliseen kontaktiin esimerkiksi monikulttuurisilla naapurustoilla tai tuomalla erityistä apua tarvitsevien ryhmien asumisyksiköjä asuinalueelle, vuorovaikutusta eri ryhmiin kuuluvien ihmisten kesken ei välttämättä muodostu. Kaikenlainen kontakti ei myöskään muuta ennakkoluuloja ja kielteinen kohtaaminen päinvastoin lisää niitä. Kontaktiin perustuvien toimenpiteiden suunnittelussa on siten keskeistä huomioida se, että ne toteutetaan myönteistä vuorovaikutusta edistävissä olosuhteissa:

1. Ihmisten tulee kohdata toisensa tasavertaisina ja tilanteen tulee mahdollistaa mielekäs kohtaaminen, jossa voidaan solmia ystävyyssuhteita. Tasavertaista kohtaamista voidaan edistää esimerkiksi huolehtimalla siitä, että tilanteessa on vähemmistöryhmään kuuluvia osallistujia saman verran kuin enemmistöryhmään kuuluvia ja osallistujat edustavat muutoin demografisesti samanlaista ryhmää.

- Ryhmienvälistä kontaktiin liittyvät toimenpiteet voivat perustua myös niin kutsutun epäsuoran kontaktin menetelmiin, joissa vuorovaikutustilannetta eri ryhmiin kuuluvien ihmisten välillä havainnoidaan esimerkiksi median ja viihteen kautta tuoduilla esimerkeillä ryhmäraajat ylittävästä ystävyydestä.

2. Kontaktin myönteisiä vaikutuksia edesauttavat tilanteet, jotka vaativat yhteistyötä ja joissa osallistujat toimivat yhteisen tavoitteen eteen. Tällainen asetelma toteutuu esimerkiksi urheilulajeissa, joita pelataan joukkueena tai erilaisissa pajoissa ja työryhmissä, joissa yhdessä kehitetään ratkaisua kaikkia osallistujia koskevaan tilanteeseen.

3. Lisäksi institutionaalinen tuki eli ylempää tuleva normatiivinen kannustus ryhmienväliselle kontaktille on tärkeää. Esimerkiksi työpaikoilla tai oppilaitoksissa syrjintää torjuvat toimenpiteet kuten ryhmäyttäminen ja koulutukset sekä toimintaohjeet syrjinnän varalta luovat työ- tai opiskeluyhteisöjen normeja, minkä takia niiden tulee olla näkyviä. Myös syrjintään ja epätasa-arvoiseen kohteluun puuttuva lainsäädäntö luo osaltaan normatiivista tukea laajemmin yhteiskunnassa.

Suosituksia syrjinnän vastaisiin tiedotuskampanjoihin

- Tiedollista vaikuttamista hyödyntävät toimenpiteet kannattaa kohdistaa erityisesti sellaisiin aihepiireihin, joihin liittyy väärinkäsityksiä tai joiden käsittelystä puuttuu tärkeitä näkökulmia. Tiedotuskampanjoiden avulla on voitu vähentää ennakkoluuloja mm. skitsofreniapotilaita kohtaan korjaamalla väärää psykiatriisiin sairauksiin liitettyjä käsityksiä.

- Viestinviejät, eli tiedotuskampanjoissa esiintyvät ihmiset ovat keskeisiä kampanjan onnistumisessa. Kampanjoissa on hyvä käyttää kohderyhmää puhuttelevia henkilöitä, jotka ovat myös samastuttavia.

- Ennakkoluuloisuuden vähentämiseen tähtääviä kampanjoita suunniteltaessa tulee pohtia kriittisesti sitä, millaisiin representaatioihin, eli jaettuihin käsityksiin enemmistö- ja vähemmistöryhmistä ja ryhmienvälisistä suhteista ne perustuvat ja mitä käsityksiä niiden on tarkoitus muuttaa. Esimerkiksi joidenkin rasismista vastaisten kampanjoiden on todettu uusintavan oletusta rasismista vain yksilön sisäisenä ominaisuutena jättäen huomiotta sen yhteiskunnallisen tason ilmenemisen (Seikkula, 2019).

- Etnisten ennakkoluulojen vähentämiseen tähtäävien toimenpiteiden tulisi huomioida ihmisten moninaiset identiteetit ja pyrkiä korostamaan etniset ryhmärajat rikkovia identiteettejä, esim. ammatillisia tai asuinalueeseen perustuvia identiteettejä.

Toimenpiteiden monimenetelmällisyys

- Toimenpiteiden monimenetelmällisyys eli useiden eri vaikutuskeinojen käyttäminen yhdessä lisää intervention vaikuttavuutta. Erityisesti kontaktia ja tiedollista vaikuttamista yhdistävät interventiot ovat usein yksittäisiä vaikutuskeinoja hyödyntäviä toimenpiteitä tehokkaampia.

- Eri vaikutuskeinot voivat myös täydentää toisiaan tekemällä ihmisistä vastaanottavampia muille vaikutuskeinoille. Esimerkiksi erilaiset epäsuoran kontaktin menetelmät voivat valmistaa osallistujia suoraan kontaktiin toisen ryhmän jäsenten kanssa vähentämällä kasvokkain kontaktitilanteisiin mahdollisesti liittyviä pelkoja tai epävarmuuksia. Myös esimerkiksi tiedon lisääminen toisen ryhmän kulttuurista ja tavoista tai toisaalta tuomalla esiin sen, kuinka paljon yhtäläisyyksiä itsellä ja omalla ryhmällä on toisen ryhmän jäsenten kanssa voi edesauttaa tulevan vuorovaikutustilanteen sujumista lisäämällä ymmärrystä toisen ryhmän jäsenten tilanteesta tai lisäämällä samastuttavuutta.

Toimenpiteiden vaikutusten todentaminen ja seuraaminen

-Toimivia interventio-ohjelmia yhdistää huolellinen suunnittelu, tutkimukseen perustuvat vaikutuskeinot ja vaikuttavuuden testaus.

-Monet väestösuhteiden parantamiseen tähtäävät toimenpiteet eivät perustu tutkittuun tietoon erilaisista vaikutuskeinoista eikä niiden vaikuttavuutta ole jälkikäteen testattu ollenkaan tai vaikuttavuustutkimusta ei ole tehty tieteellisesti pätevin menetelmin (Paluck & Green, 2009). Tällaiset interventiot voivat olla vaikutuksiltaan hyödyttömiä tai pahimmillaan johtaa kielteisten asenteiden muodostumiseen ja väestösuhteiden kärjistymiseen

-Laajaa tutkimustietoa eri toimenpiteiden vaikutuksista pitkällä aikavälillä ei vielä juurikaan ole. Pitkän aikavälin vaikutuksia on kuitenkin tärkeää seurata, jotta ymmärrettäisiin paremmin mitkä toimenpiteet ovat hyödyllisiä ja ekonomisesti järkeviä toteuttaa. Toimenpiteiden vaikutuksia seuraamalla saadaan myös tietoa siitä, millaisia muutoksia niiden toteutukseen on jatkossa tehtävä tai milloin toimenpiteet tulisi toistaa niiden vaikutuksen jatkamiseksi.

Toimenpiteiden valtavirtaistaminen ja juurruttaminen osaksi rakenteita

- On tärkeää, etteivät toimenpiteet jää kertaluonteisiksi, koska yksittäiset hankkeet ja toimenpiteet eivät yksinään riitä aikaansaamaan pysyvää muutosta väestösuhteissa. Vaikuttavuustutkimuksilla toimiviksi todetut toimenpiteet tulisi siten vakiinnuttaa laajasti osaksi yhteiskunnan instituutionaalisia rakenteita.

- Kun toimenpideohjelma on tarkoitus vakiinnuttaa osaksi laajempaa käyttöä, on ensisijaisen tärkeää huomioida interventiota vetävien ihmisten koulutus menetelmän tarkoituksenmukaiseen käyttämiseen. Tutkimusten mukaan lapsille ja nuorille suunnatut ja koulukonteksteissa toteutettavat interventiot ovat usein tehottomampia opettajien kuin intervention kehittäneiden tutkijoiden vetäminä (Ülger ym., 2018), mikä voi osaltaan johtua siitä, että interventio-ohjelman itsenäiseen toteuttamiseen ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota.

Lähteet

*Systemaattisen haun artikkelit

Aboud, F. E., & Levy, S. R. (2000). Interventions to reduce prejudice and discrimination in children and adolescents. Teoksessa S. Oskamp (Toim.), "The Claremont Symposium on Applied Social Psychology" Reducing prejudice and discrimination (p. 269–293). Lawrence Erlbaum Associates Publishers

*Aboud, F. E., Tredoux, C., Tropp, L. R., Brown, C. S., Niens, U., & Noor, N. M. (2012). Interventions to reduce prejudice and enhance inclusion and respect for ethnic differences in early childhood: A systematic review. *Developmental Review*, 32(4), 307–336. doi:10.1016/j.dr.2012.05.001

*Aimé, A., LeBlanc, L., & Maïano, C. (2017). Is weight-related bullying addressed in school-based anti-bullying programs? *Revue Europeene De Psychologie Appliquee*, 67(3), 163–169. doi:10.1016/j.erap.2017.02.001

*Alhejji, H., Garavan, T., Carbery, R., O'Brien, F., & McGuire, D. (2016). Diversity training programme outcomes: A systematic review. *Human Resource Development Quarterly*, 27(1), 95–149. doi:10.1002/hrdq.21221

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Alonso, M., Guillén, A. I., & Muñoz, M. (2019). Interventions to reduce internalized stigma in individuals with mental illness: A systematic review. *The Spanish Journal of Psychology*, 22. e27. doi:10.1017/sjp.2019.9

*Alvarez, E. E., Gilles, W. K., Lygo-Baker, S., & Chun, R. (2020). Teaching cultural humility and implicit bias to veterinary medical students: A review and recommendation for best practices. *Journal of Veterinary Medical Education*, 47(1), 2–7. doi:10.3138/jvme.1117-173r1

*Angermeyer, M. C., Holzinger, A., Carta, M. G., & Schomerus, G. (2011). Biogenetic explanations and public acceptance of mental illness: Systematic review of population studies. *British Journal of Psychiatry*, 199(5), 367–372. doi:10.1192/bjp.bp.110.085563

*Aragónés-González, M., Rosser-Limiñana, A., & Gil-González, D. (2020). Coeducation and gender equality in education systems: A scoping review. *Children and Youth Services Review*, 111 doi:10.1016/j.childyouth.2020.104837

*Armstrong, M., Morris, C., Abraham, C., & Tarrant, M. (2017). Interventions utilising contact with people with disabilities to improve children's attitudes towards disability: A systematic review and meta-analysis. *Disability and Health Journal*, 10(1), 11–22. doi:10.1016/j.dhjo.2016.10.003

*Ashton, L. J., Gordon, S. E., & Reeves, R. A. (2018). Key Ingredients—Target groups, methods and messages, and evaluation—of local-level, public interventions to counter stigma and discrimination: A lived experience informed selective narrative literature review. *Community Mental Health Journal*, 54(3), 312–333. doi:10.1007/s10597-017-0189-5

*Barnes, T. N. (2019). Changing the landscape of social emotional learning in urban schools: What are we currently focusing on and where do we go from here? *Urban Review*, 51(4), 599–637. doi:10.1007/s11256-019-00534-1

*Bartoş, S. E., Berger, I., & Hegarty, P. (2014). Interventions to reduce sexual prejudice: A study-space analysis and meta-analytic review. *Journal of Sex Research*, 51(4), 363–382. doi:10.1080/00224499.2013.871625

*Bartoş, S. E., & Hegarty, P. (2019). Negotiating theory when doing practice: A systematic review of qualitative research on

interventions to reduce homophobia. *Journal of Homosexuality*, 66(9), 1262–1286. doi:10.1080/00918369.2018.1500780

*Becker, J. C., Zawadzki, M. J., & Shields, S. A. (2014). Confronting and reducing sexism: A call for research on intervention. *Journal of Social Issues*, 70(4), 603–614. doi:10.1111/josi.12081

*Beelmann, A., & Heinemann, K. S. (2014). Preventing prejudice and improving intergroup attitudes: A meta-analysis of child and adolescent training programs. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(1), 10–24. doi:10.1016/j.appdev.2013.11.002

*Benuto, L. T., Casas, J., & O'Donohue, W. T. (2018). Training culturally competent psychologists: A systematic review of the training outcome literature. *Training and Education in Professional Psychology*, 12(3), 125–134. doi:10.1037/tep0000190

*Berry, D. R., Hoerr, J. P., Cesko, S., Alayoubi, A., Carpio, K., Zirzow, H., . . . Beaver, V. (2020). Does mindfulness training without explicit ethics-based instruction promote prosocial behaviors? A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, doi:10.1177/0146167219900418

*Bezrukova, K., Spell, C. S., Perry, J. L., & Jehn, K. A. (2016). A meta-analytical integration of over 40 years of research on diversity training evaluation. *Psychological Bulletin*, 142(11), 1227–1274. doi:10.1037/bul0000067

*Blaya, C. (2019). Cyberhate: A review and content analysis of intervention strategies. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 163–172. doi:10.1016/j.avb.2018.05.006

*Borgella, A. M., Howard, S., & Maddox, K. B. (2020). Cracking wise to break the ice: The potential for racial humor to ease interracial anxiety. *Humor*, 33(1), 105–135. doi:10.1515/humor-2018-0133

*Bottiani, J. H., Larson, K. E., Debnam, K. J., Bischoff, C. M., & Bradshaw, C. P. (2018). Promoting educators' use of culturally responsive practices: A systematic review of inservice interventions. *Journal of Teacher Education*, 69(4), 367–385. doi:10.1177/0022487117722553

Breves, P. (2020). Reducing Outgroup Bias through Intergroup Contact with Non-Playable Video Game Characters in VR. *PRES-ENCE: Virtual and Augmented Reality*, 27(3), 257–273.

Brown, R. (2010). *Prejudice: Its social psychology* (2nd ed.). Chichester, England: Wiley.

*Burnes, D., Sheppard, C., Henderson, C. R., Wassel, M., Cope, R., Barber, C., & Pillemer, K. (2019). Interventions to reduce ageism against older adults: A systematic review and meta-analysis. *American Journal of Public Health*, 109(8), E1–E9. doi:10.2105/ajph.2019.305123

Castaneda A, Larja L, Nieminen T, Jokela S, Suvisaari J, Rask S, Koponen, P & Koskinen S. (2015). Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). Työpöytä 18/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/handle/10024/127023> (viitattu 3.8.2020.)

*Clement, S., Lassman, F., Barley, E., Evans-Lacko, S., Williams, P., Yamaguchi, S., . . . Thornicroft, G. (2013). Mass media interventions for reducing mental health-related stigma. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (7) doi:10.1002/14651858.CD009453.pub2

*Corrigan, P. W., Morris, S. B., Michaels, P. J., Rafacz, J. D., & Rusch, N. (2012). Challenging the public stigma of mental ill-

- ness: A meta-analysis of outcome studies. *Psychiatric Services*, 63(10), 963-973. doi:10.1176/appi.ps.201100529
- Crandall, C. S., Eshleman, A., & O'Brien, L. (2002). Social norms and the expression and suppression of prejudice: The struggle for internalization. *Journal of personality and social psychology*, 82(3), 359.
- *Crisp, R. J., Miles, E., & Husnu, S. (2014). Support for the replicability of imagined contact effects. *Social Psychology*, 45(4), 303-304.
- Cuddy, A. J. C.; Fiske, S. T.; Glick, P. (2008). Warmth and Competence as Universal Dimensions of Social Perception: The Stereotype Content Model and the BIAS Map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40(1), 61-149. doi:10.1016/S0065-2601(07)00002-0.
- *Danielsdóttir, S., O'Brien, K. S., & Ciao, A. (2010). Anti-fat prejudice reduction: A review of published studies. *Obesity Facts*, 3(1), 47-58. doi:10.1159/000277067
- *Davies, K., Tropp, L. R., Aron, A., Pettigrew, T. F., & Wright, S. C. (2011). Cross-group friendships and intergroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 15(4), 332-351. doi:10.1177/1088868311411103
- *Denson, N. (2009). Do curricular and cocurricular diversity activities influence racial bias? a meta-analysis. *Review of Educational Research*, 79(2), 805-838. doi:10.3102/0034654309331551
- *Doley, J. R., Hart, L. M., Stukas, A. A., Petrovic, K., Bouguet-taya, A., & Paxton, S. J. (2017). Interventions to reduce the stigma of eating disorders: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Eating Disorders*, 50(3), 210-230. doi:10.1002/eat.22691
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Saguy, T. (2009). Commonality and the Complexity of "We": Social Attitudes and Social Change. *Personality and Social Psychology Review*, 13(1), 3-20. <https://doi.org/10.1177/1088868308326751>
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., Shnabel, N., Saguy, T., & Johnson, J. (2010). Recategorization and prosocial behavior: Common in-group identity and a dual identity. *Teoksessa S. Stürmer & M. Snyder (Toim.)*, *The psychology of prosocial behavior: Group processes, intergroup relations, and helping* (p. 191-207). Wiley-Blackwell.
- *Earnshaw, V. A., Reisner, S. L., Menino, D. D., Poteat, V. P., Bogart, L. M., Barnes, T. N., & Schuster, M. A. (2018). Stigma-based bullying interventions: A systematic review. *Developmental Review*, 48, 178-200. doi:10.1016/j.dr.2018.02.001
- *Evans-Lacko, S., Courtin, E., Fiorillo, A., Knapp, M., Luciano, M., Park, A. L., . . . Consortium, R. (2014). The state of the art in european research on reducing social exclusion and stigma related to mental health: A systematic mapping of the literature. *European Psychiatry*, 29(6), 381-389. doi:10.1016/j.eurpsy.2014.02.007
- *Feyissa, G. T., Lockwood, C., Woldie, M., & Munn, Z. (2019). Reducing HIV-related stigma and discrimination in healthcare settings: A systematic review of quantitative evidence. *Plos One*, 14(1) doi:10.1371/journal.pone.0211298
- *Filmer, T., & Herbig, B. (2018). Effectiveness of interventions teaching cross-cultural competencies to health-related professionals with work experience: A systematic review. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 38(3), 213-221. doi:10.1097/CEH.0000000000000212
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878-902. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.878>
- *Fitzgerald, C., Martin, A., Berner, D., & Hurst, S. (2019). Interventions designed to reduce implicit prejudices and implicit stereotypes in real world contexts: A systematic review. *BMC Psychology*, 7(1) doi:10.1186/s40359-019-0299-7
- *Fleischmann, A., & Burgmer, P. (2020). Abstract thinking increases support for affirmative action. *Sex Roles*, 82(7-8), 493-511. doi:10.1007/s11199-019-01068-2
- Graf, S., Paolini, S., & Rubin, M. (2014). Negative intergroup contact is more influential, but positive intergroup contact is more common: Assessing contact prominence and contact prevalence in five Central European countries. *European Journal of Social Psychology*. 44. 536-547. doi:10.1002/ejsp.2052.
- *Gronholm, P. C., Henderson, C., Deb, T., & Thornicroft, G. (2017). Interventions to reduce discrimination and stigma: The state of the art. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(3), 249-258. doi:10.1007/s00127-017-1341-9
- Hall, S. (1997). *The work of representation*. Teoksessa S. Hall (Toim.) *Representation: Cultural representations and signifying practices* (s. 13-74). Thousand Oaks, CA: Sage.
- *Hartog, K., Hubbard, C. D., Krouwer, A. F., Thornicroft, G., Kohrt, B. A., & Jordans, M. J. D. (2020). Stigma reduction interventions for children and adolescents in low- and middle-income countries: Systematic review of intervention strategies. *Social Science and Medicine*, 246 doi:10.1016/j.socscimed.2019.112749
- *Herrmann, L. K., Welter, E., Leverenz, J., Lerner, A. J., Udelson, N., Kanetsky, C., & Sajatovic, M. (2018). A systematic review of dementia-related stigma research: Can we move the stigma dial? *American Journal of Geriatric Psychiatry*, 26(3), 316-331. doi:10.1016/j.jagp.2017.09.006
- Hodson, G., Hewstone, M. (toim.). (2013). *Advances in intergroup contact*. Psychology press.
- *Hunt, R., Bates, C., Walker, S., Grierson, J., Redsell, S., & Meads, C. (2019). A systematic review of UK educational and training materials aimed at health and social care staff about providing appropriate services for LGBT plus people. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(24) doi:10.3390/ijerph16244976
- *Isaac, C., Lee, B., & Carnes, M. (2009). Interventions that affect gender bias in hiring: A systematic review. *Academic Medicine*, 84(10), 1440-1446. doi:10.1097/ACM.0b013e3181b-6ba00
- *Janouskova, M., Tuskova, E., Weissova, A., Trancik, P., Pasz, J., Evans-Lacko, S., & Winkler, P. (2017). Can video interventions be used to effectively destigmatize mental illness among young people? A systematic review. *European Psychiatry*, 41, 1-9. doi:10.1016/j.eurpsy.2016.09.008
- Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., & Ketokivi, M. (2012). The dynamics of ethnic discrimination, identities and outgroup attitudes: A pre-post longitudinal study of ethnic migrants. *European Journal of Social Psychology*, 42(7), 904-914.
- Jorm AF, Christensen H, Griffiths KM. (2005). The impact of beyondblue: the national depression initiative on the Australian public's recognition of depression and beliefs about treatments. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 39, 248-54.
- *Kalinowski, Z. T., Steele-Johnson, D., Peyton, E. J., Leas, K. A., Steinke, J., & Bowling, N. A. (2013). A meta-analytic evaluation of diversity training outcomes. *Journal of Organizational Behavior*, 34(8), 1076-1104. doi:10.1002/job.1839
- *Khalifaoui, A., García-Carrión, R., & Villardón-Gallego, L. (2020). A systematic review of the literature on aspects affecting positive classroom climate in multicultural early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, doi:10.1007/s10643-020-01054-4
- *Koller, M., & Stuart, H. (2016). Reducing stigma in high school youth. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 134, 63-70. doi:10.1111/acps.12613

- *Kreplin, U., Farias, M., & Brazil, I. A. (2018). The limited prosocial effects of meditation: A systematic review and meta-analysis. *Scientific Reports*, 8. doi:10.1038/s41598-018-20299-z
- Kurki, T. (2018). Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education (väitöskirja). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- *Lautenbach, F., & Heyder, A. (2019). Changing attitudes to inclusion in preservice teacher education: A systematic review. *Educational Research*, 61(2), 231-253. doi:10.1080/00131881.2019.1596035
- *Lee, M., Ata, R. N., & Brannick, M. T. (2014). Malleability of weight-biased attitudes and beliefs: A meta-analysis of weight bias reduction interventions. *Body Image*, 11(3), 251-259. doi:10.1016/j.bodyim.2014.03.003
- *Lemmer, G., & Wagner, U. (2015). Can we really reduce ethnic prejudice outside the lab? A meta-analysis of direct and indirect contact interventions. *European Journal of Social Psychology*, 45(2), 152-168. doi:10.1002/ejsp.2079
- *Lenton, A. P., Bruder, M., & Sedikides, C. (2009). A meta-analysis on the malleability of automatic gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 33(2), 183-196. doi:10.1111/j.1471-6402.2009.01488.x
- Liebkind, K., Larja, L., & Brylka, A. (2016). Ethnic and gender discrimination in recruitment: Experimental evidence from Finland. *Journal of Social and Political Psychology*, 4(1), 403-426. doi:10.5964/jspp.v4i1.433
- *Lindsay, S., Rezai, M., Kolne, K., & Osten, V. (2019). Outcomes of gender-sensitivity educational interventions for healthcare providers: A systematic review. *Health Education Journal*, 78(8), 958-976. doi:10.1177/0017896919859908
- *Livingston, J. D., Milne, T., Fang, M. L., & Amari, E. (2012). The effectiveness of interventions for reducing stigma related to substance use disorders: A systematic review. *Addiction*, 107(1), 39-50. doi:10.1111/j.1360-0443.2011.03601.x
- *Lloyd, C. (2013). The stigmatization of problem drug users: A narrative literature review. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 20(2), 85-95. doi:10.3109/09687637.2012.743506
- *Long, A. C. J., Miller, F. G., & Upright, J. J. (2019). Classroom management for ethnic-racial minority students: A meta-analysis of single-case design studies. *School Psychology Quarterly*, 34(1), 1-13. doi:10.1037/spq0000305
- *Lou, V. W. Q., & Dai, A. A. N. (2017). A review of nonfamilial intergenerational programs on changing age stereotypes and well-being in east asia. *Journal of Intergenerational Relationships*, 15(2), 143-158. doi:10.1080/15350770.2017.1294427
- *Lynch, I., Swartz, S., & Isaacs, D. (2017). Anti-racist moral education: A review of approaches, impact and theoretical underpinnings from 2000 to 2015. *Journal of Moral Education*, 46(2), 129-144. doi:10.1080/03057240.2016.1273825
- *Maiorano, A., Lasalvia, A., Sampogna, G., Poci, B., Ruggeri, M., & Henderson, C. (2017). Reducing stigma in media professionals: Is there room for improvement? results from a systematic review. *Canadian Journal of Psychiatry-Revue Canadienne De Psychiatrie*, 62(10), 702-715. doi:10.1177/0706743717711172
- Mallett, R. K., Wilson, T. D., & Gilbert, D. T. (2008). Expect the unexpected: Failure to anticipate similarities leads to an intergroup forecasting error. *Journal of personality and social psychology*, 94(2), 265.
- *Mak, W. W. S., Mo, P. K. H., Ma, G. Y. K., & Lam, M. Y. Y. (2017). Meta-analysis and systematic review of studies on the effectiveness of HIV stigma reduction programs. *Social Science & Medicine*, 188, 30-40. doi:10.1016/j.socscimed.2017.06.045
- *Mares, M. L., Sivakumar, G., & Stephenson, L. (2015). From meta to micro: Examining the effectiveness of educational TV. *American Behavioral Scientist*, 59(14), 1822-1846. doi:10.1177/0002764215596555
- *Maunder, R. D., & White, F. A. (2019). Intergroup contact and mental health stigma: A comparative effectiveness meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 72 doi:10.1016/j.cpr.2019.101749
- *McIntyre, K., Paolini, S., & Hewstone, M. (2016). Changing people's views of outgroups through individual-to-group generalisation: Meta-analytic reviews and theoretical considerations. *European Review of Social Psychology*, 27(1), 63-115. doi:10.1080/10463283.2016.1201893
- McQueen, A., & Klein, W. M. P. (2006) Experimental manipulations of self-affirmation: A systematic review. *Self and Identity*, 5(4), 289-354, doi:10.1080/15298860600805325
- *Mehta, N., Clement, S., Marcus, E., Stona, A. C., Bezborodovs, N., Evans-Lacko, S., . . . Thornicroft, G. (2015). Evidence for effective interventions to reduce mental health-related stigma and discrimination in the medium and long term: Systematic review. *British Journal of Psychiatry*, 207(5), 377-384. doi:10.1192/bjp.bp.114.151944
- *Miles, E., & Crisp, R. J. (2014). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes and Intergroup Relations*, 17(1), 3-26. doi:10.1177/1368430213510573
- *Morgan, A. J., Reavley, N. J., Ross, A., Too, L. S., & Jorm, A. F. (2018). Interventions to reduce stigma towards people with severe mental illness: Systematic review and meta-analysis. *Journal of Psychiatric Research*, 103, 120-133. doi:10.1016/j.jpsychires.2018.05.017
- *Morris, M., Cooper, R. L., Ramesh, A., Tabatabai, M., Arcury, T. A., Shinn, M., . . . Matthews-Juarez, P. (2019). Training to reduce LGBTQ-related bias among medical, nursing, and dental students and providers: A systematic review. *BMC Medical Education*, 19(1) doi:10.1186/s12909-019-1727-3
- *Nyblade, L., Stockton, M. A., Giger, K., Bond, V., Ekstrand, M. L., McLean, R., . . . Wouters, E. (2019). Stigma in health facilities: Why it matters and how we can change it. *Bmc Medicine*, 17 doi:10.1186/s12916-019-1256-2
- *Okoye-Johnson, O. (2011). Does multicultural education improve students' racial attitudes? implications for closing the achievement gap. *Journal of Black Studies*, 42(8), 1252-1274. doi:10.1177/0021934711408901
- Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Prejudice reduction: What works? A review and assessment of research and practice. *Annual review of psychology*, 60, 339-367.
- *Paolini, S., & McIntyre, K. (2019). Bad is stronger than good for stigmatized, but not admired outgroups: Meta-analytical tests of intergroup valence asymmetry in individual-to-group generalization experiments. *Personality and Social Psychology Review*, 23(1), 3-47. doi:10.1177/1088868317753504
- Pearson, A. R., Dovidio, J. F., & Gaertner, S. L. (2009). The nature of contemporary prejudice: Insights from aversive racism. *Social and Personality Psychology Compass*, 3(3), 314-338.
- *Petkari, E., Gutierrez, A. I. M., Xavier, M., & Kustner, B. M. (2018). The influence of clerkship on students' stigma towards mental illness: A meta-analysis. *Medical Education*, 52(7), 694-704. doi:10.1111/medu.13548
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European journal of social psychology*, 38(6), 922-934.
- *Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783. doi:10.1037/0022-3514.90.5.751
- *Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271-280. doi:10.1016/j.ijintrel.2011.03.001
- *Phillips, B. N., Deiches, J., Morrison, B., Chan, F., & Bezyak, J. L. (2016). Disability diversity training in the workplace: Sys-

- tematic review and future directions. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 26(3), 264-275. doi:10.1007/s10926-015-9612-3
- Reynolds, K. J., Subasic, E., Batalha, L., & Jones, B. M. (2017). From prejudice to social change: A social identity perspective. Teoksessa C. G. Sibley & F. K. Barlow (Toim.), *The Cambridge handbook of the psychology of prejudice* (p. 47-64). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316161579.003>
- *Robb, J., & Stone, J. (2016). Implicit bias toward people with mental illness: A systematic literature review. *Journal of Rehabilitation*, 82(4), 3-13.
- *Ross, A. M., Morgan, A. J., Jorm, A. F., & Reavley, N. J. (2019). A systematic review of the impact of media reports of severe mental illness on stigma and discrimination, and interventions that aim to mitigate any adverse impact. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54(1), 11-31. doi:10.1007/s00127-018-1608-9
- Seikkula, M. (2019). Adapting to post-racism? Definitions of racism in non-governmental organization advocacy that mainstreams anti-racism. *European Journal of Cultural Studies*, 22(1), 95-109.
- *Sewilam, A. M., Watson, A. M. M., Kassem, A. M., Clifton, S., McDonald, M. C., Lipski, R., . . . Nimgaonkar, V. L. (2015). Suggested avenues to reduce the stigma of mental illness in the middle east. *International Journal of Social Psychiatry*, 61(2), 111-120. doi:10.1177/0020764014537234
- *Shliakhovchuk, E., & García, A. M. (2020). Intercultural perspective on impact of video games on players: Insights from a systematic review of recent literature. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 20(1), 40-58. doi:10.12738/jestp.2020.1.004
- Sibley, C., Liu, J., & Kirkwood, S. (2006). Towards a social representations theory of attitude change: The effect of message framing on general and specific attitudes toward equality and entitlement. *New Zealand Journal of Psychology*, 35(1), 3.
- *Smith, T. B., Constantine, M. G., Dunn, T. W., Dinehart, J. M., & Montoya, J. A. (2006). Multicultural education in the mental health professions: A meta-analytic review. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 132-145. doi:10.1037/0022-0167.53.1.132
- *Sommerland, N., Wouters, E., Mitchell, E. M. H., Ngicho, M., Redwood, L., Masquillier, C., . . . Van Rie, A. (2017). Evidence-based interventions to reduce tuberculosis stigma: A systematic review. *International Journal of Tuberculosis and Lung Disease*, 21(11), S81+. doi:10.5588/ijtld.16.0788
- Stephan, W. G. & Stephan, C. W. (2001). *Improving intergroup relations*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Talaska, C.A., Fiske, S.T. & Chaiken, S. (2008). Legitimizing Racial Discrimination: Emotions, Not Beliefs, Best Predict Discrimination in a Meta-Analysis. *Social Justice Research*, 21, 263-296. <https://doi.org/10.1007/s11211-008-0071-2>
- *Tam, T., Hewstone, M., Harwood, J., Voci, A., & Kenworthy, J. (2006). Intergroup contact and grandparent-grandchild communication: The effects of self-disclosure on implicit and explicit biases against older people. *Group Processes & Intergroup Relations*, 9(3), 413-429. doi:10.1177/1368430206064642
- *Thakkar, R. R., Garrison, M. M., & Christakis, D. A. (2006). A systematic review for the effects of television viewing by infants and preschoolers. *Pediatrics*, 118(5), 2025-2031. doi:10.1542/peds.2006-1307
- *Thornicroft, G., Mehta, N., Clement, S., Evans-Lacko, S., Doherty, M., Rose, D., . . . Henderson, C. (2016). Evidence for effective interventions to reduce mental-health-related stigma and discrimination. *Lancet*, 387(10023), 1123-1132. doi:10.1016/s0140-6736(15)00298-6
- *Tohidian, N. B., & Quek, K. M. T. (2017). Processes that inform multicultural supervision: A qualitative meta-analysis. *Journal of Marital and Family Therapy*, 43(4), 573-590. doi:10.1111/jmft.12219
- Topp, J., Andrees, V., Weinberger, N. A., Schäfer, I., Sommer, R., Mrowietz, U., . . . & Augustin, M. (2019). Strategies to reduce stigma related to visible chronic skin diseases: a systematic review. *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 33(11), 2029-2038.
- Tropp, L. R., & Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16(12), 951-957.
- *Ülger, Z., Dette-Hagenmeyer, D., Reichle, B., & Gaertner, S. L. (2018). Improving outgroup attitudes in schools: A meta-analytic review. *Journal of School Psychology*, 67, 88-103. doi:10.1016/j.jsp.2017.10.002
- *Van Dessel, P., De Houwer, J., Gast, A., Roets, A., & Smith, C. T. (2020). On the effectiveness of approach-avoidance instructions and training for changing evaluations of social groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, doi:10.1037/pspa0000189
- Verkuyten, M. (2005). Immigration discourses and their impact on multiculturalism: A discursive and experimental study. *British journal of social psychology*, 44(2), 223-240.
- Vezzali, L., Hewstone, M., Capozza, D., Giovannini, D., & Wölfer, R. (2014). Improving intergroup relations with extended and vicarious forms of indirect contact. *European Review of Social Psychology*, 25(1), 314-389.
- Vollhardt, J. R. (2015). Inclusive victim consciousness in advocacy, social movements, and intergroup relations: Promises and pitfalls. *Social Issues and Policy Review*, 9(1), 89-120.
- *Walton, J., Priest, N., & Paradies, Y. (2013). Identifying and developing effective approaches to foster intercultural understanding in schools. *Intercultural Education*, 24(3), 181-194. doi:10.1080/14675986.2013.793036
- Wetherell, M., & Potter, J. (1992). *Mapping the language of racism: Discourse and the legitimization of exploitation*. New York: Columbia University Press.
- White, F. A., Turner, R. N., Verrelli, S., Harvey, L. J., & Hanna, J. R. (2019). Improving intergroup relations between Catholics and Protestants in Northern Ireland via E-contact. *European Journal of Social Psychology*, 49(2), 429-438.
- *Williams, D. R., & Mohammed, S. A. (2013). Racism and health II: A needed research agenda for effective interventions. *American Behavioral Scientist*, 57(8), 1200-1226. doi:10.1177/0002764213487341
- *Xu, M., Macrynika, N., Waseem, M., & Miranda, R. (2020). Racial and ethnic differences in bullying: Review and implications for intervention. *Aggression and Violent Behavior*, 50 doi:10.1016/j.avb.2019.101340
- *Xu, Z. Y., Rusch, N., Huang, F. F., & Kusters, M. (2017). Challenging mental health related stigma in china: Systematic review and meta-analysis. I. interventions among the general public. *Psychiatry Research*, 255, 449-456. doi:10.1016/j.psychres.2017.01.008
- *Zhou, S., Page-Gould, E., Aron, A., Moyer, A., & Hewstone, M. (2019). The extended contact hypothesis: A meta-analysis on 20 years of research. *Personality and Social Psychology Review*, 23(2), 132-160. doi:10.1177/108868318762647
- Öblom, A., & Antfolk, J. (2017). Ethnic and gender discrimination in the private rental housing market in Finland: A field experiment. *PLOS ONE* 12(8): e0183344. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0183344>

Syrjintä Suomessa -Policy Brief kokoaa yhteen viimeisintä tutkimustietoa syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Kukin Policy Brief -sarjan osa keskittyy tarkastelemaan yhtä ajankohtaista teemaa ja tarjoaa siihen liittyviä politiikkasuosituksia. Oikeusministeriön julkaisema sarja on suunnattu erityisesti päättäjille, poliitikoille, toimittajille, virkamiehille ja muille asiantuntijoille.

Tähän mennessä julkaistut
Syrjintä Suomessa -Policy Briefit:

- 1 Häirintä on syrjintää (2018)**
- 2 Moniperusteinen syrjintä olisi tunnistettava paremmin (2019)**
- 3 YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja syrjinnän seuranta (2020)**
- 4 Tutkimuskatsaus myönteisten ryhäsuhteiden edistämiskeinoista (2020)**

Syrjintä Suomessa -Policy Briefit löydät osoitteesta syrjintatieto.fi.
Myös ruotsiksi, englanniksi ja esteettömänä versiona.